

Er saneringsplaner for avløpsnett blitt hyllefyll?

Av Hans Erik Stadshaug

Hans Erik Stadshaug er Kommuneingeniør i Ringsaker kommune.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
17. september 1986.*

Er saneringsplaner blitt hyllefyll

Ringsaker kommune har 14 avløpsanlegg med tilsammen 158 km spillvannsledning bygget i perioden 1938—86. Frem til 1970 ble nesten bare betongrør benyttet, først med tjæredrev innlagt i muffeskjøtene og etter 1965 med gummiringer som vi benytter i dag. De siste 15 år er PVC-rør mest benyttet. Fundament består av alt fra treskolinger, jord og stein til myr og pukk. De fleste ledninger er anlagt i veggrunn. Kummene har åpne spylereenner, og det er bare de siste årene at kumgjennomføringene er blitt tilstrekkelig tette ved boring og innsetting av gummiring. Ledningskart M 1:1 000 med angivelse av alder, dimensjon, materiale og kotehøyde har eksistert i mange år. Driftserfaringer om lekkasjer, tilstoppinger og oversvømmelser er ikke kartotekført, men ligger i hukommelsen til de som arbeider med ledningsnett.

Vannmengdeberegninger

Alle abonnenter har i mange år hatt hver sin husvannmåler, og teoretisk spillvannsmengde ble beregnet for hvert kumstrekk. Vi manglet måling av virkelige vannmengder i snøsmelteperioden og tørrværsavrenning. I 1980 ble Østlandskonsult A/S engasjert til å utarbeide en saneringsplan for Brumunddal og Moelv. Resultat av 15

minutters måling med V-overløp i bl.a. alle knutepunkt er greit og oversiktlig angitt på kart M 1:5 000 slik:

- Q liter/sekund snøsmelting
- Q liter/sekund tørrvær
- Q liter/sekund teoretisk.

Total tilført vannmengde var 225% av teoretisk, og det var egentlig ikke noen overraskelse. Det nye var at vi fikk en prioriteringsliste for kjente og ukjente lekkasjeledninger.

Fosforberegninger.

Vannanalyser sammenhelt med vannmengdemålinger viste at mye av fosforproduksjon aldri når fram til renseanlegget. Beregningene av tilføringsgrad ble slik:

- 76% til renseanlegg
- 11% til overløp
- 13% utlekking.

Fosfor i andelen som lekker ut vil delvis bli holdt igjen ved filtrering gjennom jord og sand, mens overløpsandelen blir ført direkte ut i Mjøsa. Ut fra en kostnytteberegning med 20 mill. kr./tonn fosfor fjernet benyttet under Aksjon Mjøsa 1978—81 ville det være rentabelt å investere 25 mill. kr. 1979-verdi. Etter at 40% statstilskudd falt bort er det for kommunene ikke aktuelt å legge slike vurderinger til grunn.

Nye tiltak på renseanleggene med 98% reduksjon av fosfor må nøye avveies mot utbedring av ledningsnett med 13—24% direkte utslipp.

Hva er utført 1980—86

Enkeltutbedringer angitt i saneringsplanen er utført. Videre er ledninger sanert delvis etter planen. Imidlertid vil valg av tiltak ofte bli overstyrt av bl.a. gateomlegging og abonnentenes ulemper av tilstoppinger og oversvømmelser, og dette medfører at budsjettposten «sanering» disponeres til blålys-tiltak der det er hyppige driftsproblem.

Saneringsplan hyllefyll

Vår plan står nå godt lagret i arkiv, men blir benyttet i budsjettarbeidet. Planen er god og burde benyttes mer, men etaten

er for mye belastet med daglige gjøremål. Saneringsplanlegging bør bli en kontinuerlig prosess. Ringsaker er nå i gang med NTNF-prosjekt «Forfall i ledningsnett» hvor alle data blir registrert og kostnader beregnet. Vi håper at saneringsplanleggingen dermed er inne i riktig spor.

Hva bør gjøres?

Hverdagen for en kommune er at vi får høre om prekære behov som «sikker skoleveg må bygges, helsemessig drikkevann må skaffes, søppelrenovasjon må innføres og brannvesenet pålegges styrket». Alle disse krav og mange flere må veies mot ønske om sanering. En gulrot med løfte om stats-tilskudd spesielt til ledningsutbedring vil antagelig lokke kommunene til ekstra tiltak. Og spesielt dersom disse midlene disponeres av fylkene som kan love tilskudd på stedet uten unødige forsinkelse.